

ÅBO - en gammal svensk historia

Redan när färjan från Sverige tidigt på morgonen glider in i Åbos hamn ser vi det första spåret av våra länders gemensamma historia - slottet. En mäktig byggnad i en lummig park som påminner om den tid då Åbo - och inte Göteborg - var Sveriges andra stad.

Det började byggas år 1280 och där har inte mindre än 13 svenska kungar har bott sedan dess.

Men vi lämnar slottet åt sitt öde en liten stund för att i stället bege oss in till centrum. Det gör vi antingen till fots i tre trevliga kilometer utmed Aura å, med buslinje nr 1 eller taxi.

Salutorget

Vi hamnar till att börja med på

det stora Salutorget. Så här tidigt på morgonen pågår den livliga kommersen för fullt. Förutom frukt och fisk finns även hemslöjd.

Här ligger också Finlands äldsta svenskspråkiga teater, Åbo

Svenska Teater, Ortodoxa kyrkan och den vackra gamla Saluhallen med sina goda matvaror. Välj det som lockar mest: basturökt skinka, gravad sik eller äkta finsk saltgurka.

Av Ingemar Carlsson

Äldre bebyggelse vid Aura å

Inomhus har sidokapell omvandlatstill öppna maousoleer för en handfullmedeltida biskopar, betydande personersåsom Erik XIV:s hustru Karin Månsdotter och 1600-talets militärkommandanter, vars gravar tidigare låg i golvet. Generalen Torsten Stålhandske, befälhavaren för det under 30-åriga kriget berömda finska rytteriet, har ett eget kapell i domkyrkan. Deras stridsrop var ”Hakkaa Päälle Suomen Poika...” ”Hugg i, slå på” som vi i dag hör på friidrottslandskamperna Sverige mot Finland.

Går vi därefter åter ned mot ån och viker av in mot centrum kommer vi till Aboa Vetus marken under f d redarfamiljen von Rettigs residens ligger medeltida källarvalv och kullerstensgator. Museet är uppbyggt kring ett medeltida stadskvarter som grävts fram i samband med renoveringsarbeten i staden. Dessutom finns här ett konstmuseum..

Klosterbacken

Härifrån är det inte långt till en av stadens verkliga oaser. Klosterbackens Hantverksmuseum är den gamla, genuina delen av Åbo som blev kvar efter den stora branden 1827 och som 1984 fick pris som ”Största skandinaviska sevärdhet”.

Byggnaderna står på sina ursprungliga platser och därför kan vi föreställa oss hur en stad i Finland såg ut i slutet av 1800-talet. Dessutom har staden placeratriktigamöbler, verktyg och husgeråd i varje bostad och verkstad. Huset som hörde till en tobakshandlare t ex har ett rum fyllt med torkad tobak. Här har ett 30-tal hantverkare sina verkstäder.

Slottet

Av bestående byggnader från 1200-talet utgör det fint restaurerade Åbo slott den främsta

Gårdsinteriör på Klosterbackens Hantverks-museum.

turistattraktionen. Slottets mest glansfulla period inföll i mitten av 1500-talet under hertig Johans och Katarina Jagellonicas tid, då slottet bland annat fick sin renässansvåning.

Orört hörn

Det är endast några få hörn av den äldre staden som aldrig har drabbats av brand.

En sådant hörn är den gamla Herrekanten med gården Qwensel, det äldsta borgarhuset i Åbo. Den ligger vackert utmed västra stranden av Aura å med ett apoteksmuseum vars inredning gjordes 1858 och fanns ursprungligen i Uleåborgs Gamla Apotek..

I ”apotekarens rum” kan vi beundra de målade tygtapeterna som förmodligen är från 1785. I restaurerat skick sitter de fortfarande på sina ursprungliga

platser. Genom fönstret ser vi den smala gårdsplanen med sina gamla byggnader.

Sibeliusmuseet med sin moderna arkitektur av glas, trä och betong bjuder på både en stor samling av äldre musikinstrument och ljuvliga toner från en förstklassig stereoanläggning. Vila benen en stund och njut.

Bakom domkyrkan står Brinkalahuset från vars balkong magistratssekreteraren i Åbo utlyser Julfreden. Det gör han på julaftonen när domkyrkoklockan slagit tolv. Talet som hålls på urgammal finska och svenska, är en tradition alltsedan drottning Kristinas dagar med undantag av Stora Ofreden och Vinterkriget år 1939.

Hertig Karls kammare

Att Åbo är landets äldsta stad framgår kanske inte vid en första blick.

Knappast någon stad i Finland har undgått en eldsvåda under sin livstid, men ingen har drabbats så svårt som Åbo. Under två dagar i september 1827 svepte lågorna över denna kuststad och förstörde mer än 2 500 hem och 2 000 affärer. Mer än 70 % av staden brändes ner till grunden.

Det anses fortfarande som den mest förintande branden i Nordens historia. Åbo hade i århundraden varit Finlands administrativa huvudstad under svenskt styre. Men den 23 mars 1808 red ryska trupper in i staden.

Finland lösgjorde sig från det svenska riket och ryske kejsaren gjorde landet till ett storfurstendöme.

Åbo miste sin ställning då den ansågs ligga alltför långt borta från St Petersburg - och alltför nära sin tidigare härskare. Helsingfors blev landets nya huvudstad 1812.

Det var den tyskfödde arkitekten C L Engel som såg till att en ny och vacker stad med breda gator och kuperade parker såg dagens ljus.

Efter oberoendet 1918 grundades ett nytt universitet, det svenskspråkiga Åbo Akademi, och två år senare upprättades det finskspråkiga Åbo Universitet.

Av stadens befolkning på 172 000 invånare har mer än 5 % behållit svenskan som sitt första språk.

Pubstad

Åbo har under de senaste åren fått ett antal speciella pubar. Vad sägs om att äta i gammal apoteksmiljö där medicinhyllan inrymmer malt- och whiskysorter, eller i en f d flickskola, eller i 90 år gamla lokaler för en f d bank, eller i en toalett från 1933. Eller hos den kanske underbaraste av

dem alla, Änglarestaurangen som ligger bara ett par kvarter från Salutorget.

Bara ett stenkast från slottet och hamnen ligger Sjöfartsmuseet som en del av Marincentrat Forum Marinum, eller kort och gott Forum Marinum.

Här får vi en spännande inblick i finsk sjöfart, från forntida

ekor till dagens oljeplattformar och lyxkryssare. Till sommaren förväntas också Göran Schildts båt "Daphne" att finnas här. En trevlig plats att vila ut på inför hemfärden.

"I grevens tid"

Utanför domkyrkan står Per Brahes staty. Det gör han på många platser i Finland, flitig som han var med att resa runt i landet och grunda nya städer. Han förknippas med ordspråket "Grevens tid" vilket i Finland även betydde "den goda tiden" och inte bara som vi är vana vid "i sista minuten".

Julfriden

Bakom domkyrkan står Brinkalahuset från vars balkong magistratssekreteraren i Åbo utlyser Julfreden. Det gör han på julaftonen när domkyrkoklockan slagit tolv. Talet som hålls på urgammal finska och svenska, är en tradition alltsedan drottning Kristinas dagar med undantag av Stora Ofreden och Vinterkriget år 1939.

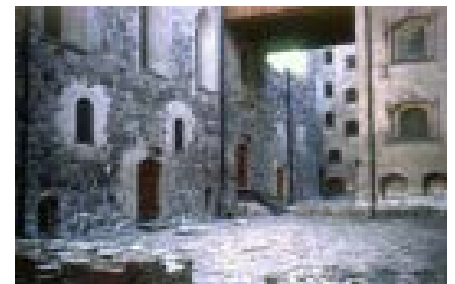
Man berättar om att julen är inne. Om att ofredsmäns, våldsverkars och brottslingars gärningar skall dömas som grova. Att straff skall verkställas i enlighet därmed.

Julfrid skall råda över stad och land. Därefter spelar stadens garnisons musikkår psalmen "Vår Gud är oss en väldig borg" med sång av de närvarande. Efter nationalsången "Vårt land, vårt land, vårt fosterland" avslutas det hela med "Björneborgarnas marsch".

Per Brahe står staty med domkyrkan i bakgrunden

Borggården vid Åbo slott

Salutorget

Vid Aura å

